

3 Měření socioekonomického statusu jako nástroj pro studium spravedlivosti ve vzdělávání ve Švédsku

3.1 Úvod

Mnoho politických cílů se váže ke vztahu mezi socioekonomickými rozdíly a odlišnými životními výsledky. Víme například, že výkon dětí ve škole a jejich životní spokojenost jsou silně ovlivněny vzděláním, povoláním a úrovní příjmu jejich rodičů (například Cabieses, Pickett, & Wilkinson, 2016; Sirin, 2005; Yang, 2004). Totéž platí také pro volbu jejich další vzdělávací dráhy (například Boalt 1947; Bordon, 1975; Breen & Goldthorpe, 1997; Erikson & Rudolphi, 2010). Napříč sociálními vrstvami se liší i riziko předčasného úmrtí (například Erikson & Torssander, 2008) nebo úroveň participace na společenském životě (např. Lindström, Hanson, & Östergren, 2001). Z hlediska tvorby politiky platí, že bez znalosti založené na empirických důkazech o faktorech spojených s rovností a spravedlivostí ve vzdělávání můžeme jen stěží vědět, co je potřeba udělat pro vyřešení této situace. Proto je zřejmé, že informace spojené s výše uvedenými oblastmi jsou klíčové pro empirické studie v různých oborech výzkumu a pro empiricky podloženou tvorbu politiky.

Tato kapitola je strukturována následujícím způsobem. Nejprve stručně popisuje školské reformy a změny politiky, k nimž došlo ve Švédsku od 50. let, a jejich důsledky pro rovnost a spravedlivost ve vzdělávání. Poté představuje zdroje dat a databáze, které jsou dostupné pro vzdělávací výzkum na téma spravedlivosti. Na několika konkrétních příkladech pak ukazuje, jak jsou tato data používána ke zkoumání změn v rovnosti a spravedlivosti ve vzdělávání a školní segregace. Je třeba poznamenat, že ve Švédsku jsou dostupné i jiné zdroje informací, které mohou usnadnit výzkum spravedlivosti ve vzdělávání. Je zde také velký počet studií, které byly provedeny za použití dostupných dat. To, co je prezentováno v této kapitole, jsou pouze nejčastěji používané vzdělávací databáze ve Švédsku a několik ilustračních příkladů.

3.2 Reformy a změny politiky ve švédském vzdělávacím systému

Rovnost a spravedlivost ve vzdělávání byla vždy elementárním politickým cílem švédského vzdělávacího systému. Jak stanoví švédský zákon o vzdělávání (2010, s. 800), všechny děti bez ohledu na jejich rodinné socioekonomické zázemí, etnický původ a pohlaví a také neohledě na to, kde žijí a do jaké školy chodí, mají zajištěn rovný přístup ke vzdělání, vzdělávacím příležitostem a dalším životním šancím. Za účelem dosažení tohoto politického cíle provedl švédský vzdělávací systém od roku 1950 dvě velké reformy, které měly za následek zásadní změny vzdělávací politiky.

Zavedení jednotné školy

Přestože tento postupný proces začal již v 50. letech, o zavedení jednotného školského systému pro všechny bylo definitivně rozhodnuto až na počátku 60. let, a to se záměrem poskytnout rovné vzdělávací příležitosti všem dětem bez ohledu na jejich rodinné zázemí a s doplňkovým cílem zvýšit úroveň vzdělání ve společnosti (Husén, 1960; Åstrand, 2016). Povinná školní docházka byla prodloužena na 9 let a pro všechny žáky bylo zavedeno nediferencované společné kurikulum. Před touto reformou fungoval švédský systém povinného vzdělávání selektivně. Někteří žáci z běžné základní školy od šesté třídy, a někdy i dříve, přecházeli na střední školu gymnaziálního typu s teoreticky orientovaným kurikulem, která je měla připravit na další akademické studium, zatímco zbývající žáci po šesti nebo sedmi letech zcela opustili vzdělávací systém, anebo přešli na odbornou školu (Husén, 1989). Švédsko mezitím dosáhlo vysokého tempa hospodářského růstu a reformu spočívající v zavedení jednotné školy

